

SUOMALAIS- SUOMENRUOTSALAINEN KOTI LAPSEN KAKSIKIELISENÄ KASVUYMPÄRISTÖNÄ

Kaksikielisellem suomalais-suomenruotsalaiselle pariskunnalle syntyvä lapsi syntyy perheeseen, jollaisia suomenruotsalaiset nykyään eniten perustavat. Askel kielirajan yli on lyhyt, varsinkin Etelä-Suomen ruotsinkielisillä alueilla¹. Kaksikieliset perheet ja niissä kasvavat lapset ovat tuoneet pysyvän lisän suomenruotsalaisen ja samalla luonnollisesti myös suomenkielisen väestön keskuuteen. Suomenruotsalaisten keskuudessa kaksikielisiä perheitä pidetään tervetulleena lisänä vähemmistön tulevaisuuden kannalta (esim. Tandefelt 1995: 36–37). Toisaalta kaksikieliset perheet voivat myös olla ratkaiseva askel mahdollisessa kielenvaihtoprosessissa (Allardt ja Starck 1981: 286; Tandefelt 1988: 155). Haugeinin (1953: 370–371) klassisessa kielenvaihtoprosessin kuvauksessa kaksikielisyys ja kielitaito yhdistyvät: $A \rightarrow Ab \rightarrow AB \rightarrow aB \rightarrow B$. Kaksikielisyys (AB) siltana yksikielisyydestä kielessä A yksikielisyyteen kielessä B tulee Haugeinin kuvauksessa hyvin esille. Kaksikielisyyden lisääntyminen kielirajan ylityksen tuloksena on suomenruotsalaisten keskuudessa tästä syystä usein koettu uhkaksi suomenruotsin ja suomenruotsalaisuuden tulevalle kehitykselle. Suomen tunkeutumisen perheiden kieleksi ruotsin rinnalle on katsottu vievän elintilaa ruotsilta ja täten uhkaavan vähemmistön jo muutenkin herkkää asemaa (vrt. Tandefelt 1995: 35–37). Minkälaisessa kieliympäristössä lapsi sitten kasvaa kaksikielisessä suomalais-suomenruotsalaisessa perheessä? Viekö suomi elintilaa ruotsilta vai mahdollisesti jopa toisin päin?

¹ Tilastotietoja suomenruotsalaisesta väestöstä vuodelta 1996 ks. Finnäs (1998: 31–32).

Artikkelissani tarkastelen suomalais-suomenruotsalaista perhettä kaksikielisen lapsen kielellisenä kasvuympäristönä. Keskityn vanhempien merkitykseen perheen ja erityisesti lapsen kanssa käytettyjen kielellisten strategioiden muodostumisessa. Tärkeitä tekijöitä ovat vanhempien oma kielellinen ja kulttuuri-identiteetti sekä heidän asenteensa toiseen kieleen ja kieliryhmään ja kaksikielisyteen. Nämä kaikki näkyvät vanhemman arkipäivän kielenkäytössä perheessä ja lapsen kanssa tehtävissä kielivalinnoissa. Aineistoni koostuu vanhemman ja lapsen välisistä keskusteluista sekä vanhempien haastatteluista kahdeksassa kaksikielisessä suomalais-suomenruotsalaisessa perheessä Turussa². Esimerkkinä lapsen ja vanhemman kommunikaatiostrategioista tarkastelen lopuksi erään aineistoni lapsen ja hänen vanhempansa (äidin) välistä keskustelua ja erityisesti koodinvaihtotilanteita.

KIELENKEHITYS OSANA LAPSEN SOSIAALISTA KEHITYSTÄ

Lapsen kielen kehitystä on vaikea erottaa lapsen muusta sosiaalisesta kehityksestä (Ochs ja Schieffelin 1995). Vygotskylaisessa hengessä voidaan sanoa, että kieli kehittyy lapsen sosiaalisen kontaktin tarpeesta (Vygotsky 1962). Lapsen kielenoppiminen tapahtuu aina jossain sosiokulttuurisessa yhteydessä ja on osa lapsen sosiaalista oppimisprosessia. Tämä tarkoittaa, että kieltä oppiessaan lapsi oppii samalla ympäristön kulttuurinormit, kulttuuritiedon ja arvot. Lapsi rakentaa omaa sosiaalista identiteettiään kommunikoidessaan muiden kanssa, ja kommunikaatioon hän tarvitsee kieltä. Vygotskyn näkemystä lapsen kielen kehityksestä kutsutaankin sosiaalis-interaktionistiseksi (ks. myös Snow 1995). Vygotskyn ajatuksia ovat soveltaneet monet sellaiset lapsenkielen tutkijat, jotka pitävät lapsen sosiaalista kasvuympäristöä kielenkehityksen perustana (mm. Bruner 1983, Halliday 1978). Kasvuympäristössä käytetään lapsen äidinkieltä ja lapsi itse käyttää kieltä.

Kaksikielisessä kielenkehityksessä lapsen kielenkäytön merkitys korostuu. Jotta lapsi ylipäättään oppisi kaksi kieltä, hänellä on oltava tarve käyttää eri kieliä kommunikoidessaan eri ihmisten kanssa. Lapsen kaksikielisen kehityksen ja kasvuympäristön yhteyden ymmärtäminen auttaa tarkastelemaan kaksikielistä kehitystä nimenomaan kaksikielisenä eikä kaksi kertaa yksikielisenä kehityksenä (ks. Grosjean 1992). Kun lapsi oppii kaksi kieltä syntymästään lähtien, kielet kehittyvät harvoin samalla tavoin tai samassa tahdissa. Kielet kehittyvät usein sykäyksittäin (esim. Fantini 1985), ja kielten väliset tasapainosuhteet voivat vaihdella kehityksen aikana (esim. Saunders 1988). Tämä on luonnollista seurausta siitä, että kieliä ei yleensä opita identtisissä oppimiskonteksteissa. Lisäksi toinen kaksikielisen lapsen kielistä on yleensä (virallinen tai ei-virallinen) vähemmistökieli lapsen ympärillä olevassa yhteiskunnassa. Kaksikielisen lapsen kahden kielen oppimista voidaankin pitää niiden erilaisten vuorovaikutustilanteiden summana, joissa lapsi kieliään tulee käyttäneeksi kotona ja kodin ulkopuolella. Tämä tarkoittaa myös sitä, että erilaisten oppi-

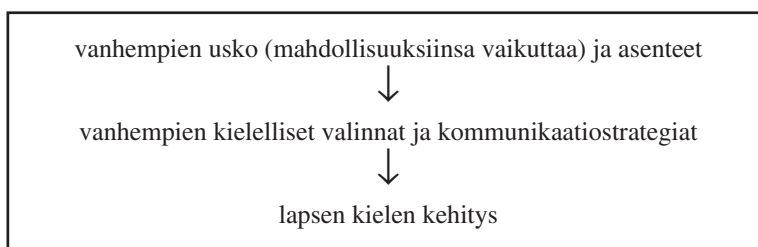
² Olen kerännyt aineistoani sekä nykyistä väitöskirjatutkimustani että kaksikielisten lasten kielenkehityksen pitkäaikaisseuranta varten. Väitöskirjatutkimuksessani keskityn kielten dominanssisuhteisiin varhaisessa kaksikielisessä kehityksessä (noin 2–4 vuotta).

miskontekstien yhdistelmät ovat monet ja ennen kaikkea yksilölliset kullakin kaksikielillä lapsella. Tämänkaltaisen sosiaalis-interaktiivisen käsityksen mukaan kaksikielisen lapsen kielenkäyttöympäristön tarkastelua voidaan pitää edellytyksenä kaksikielisen kehityksen onnistuneelle kuvaukselle.

Ensiaskeleensa vuorovaikutuksessaan muiden kanssa lapsi ottaa kotona, ja kodin merkitys säilyy keskeisenä ensimmäisten kehitysvuosien aikana. Kun kyseessä ovat alle esikouluikäiset lapset, on lapsen kielenkehitystä tutkittaessa syytä keskittyä kotiin ja perheeseen lapsen tärkeimpänä kommunikaatio- ja kehitysympäristönä. Lapsen ensimmäisten vuosien aikana vanhemmat toimivat lapsen tärkeimpänä kielellisenä mallina. Tässä yhteydessä on myös syytä muistaa, että vanhempien ja lapsen suhde voi näyttää hyvinkin erilaiselta eri kulttuureissa. Aineistoni suomalais-suomenruotsalaisissa perheissä vanhemmat ovat lapsen ensisijaisia hoitajia. Muissa kulttuureissa vanhemman merkitys lapsen sosiaalisessa kasvuympäristössä voi kuitenkin olla rajallisempi. Lasta hoitavat esimerkiksi ensisijaisesti vanhemmat sisarukset (ks. Lieven 1994: 58–59).

KOTI KAKSIKIELISENÄ KASVUYMPÄRISTÖNÄ

Kaksikielisessä kehityksessä keskeiseksi kysymykseksi nousevat perheen kielistrategiat eli se, miten lapsen kahta kieltä kotona käytetään. Muita tärkeitä tekijöitä ovat vanhempien kannustus kummankin kielen käyttöön ja heidän suhtautumisensa lapsen koodinvaihtoon. Kaksikielisen kodin kielistrategiat kehittyvät pitkälti vanhempien kielellisten (tai kaksikielisten) tottumusten, käsitysten ja asenteiden mukaan. De Houwer (1999) kuvaa vanhempien merkitystä kaksikielisen lapsen kielenkehityksessä ja korostaa vanhempien asenteita ja käsityksiä kaksikielisyydestä ja kaksikielisestä kasvutuksesta. Lisäksi De Houwer pitää tärkeänä vanhempien uskoa omaan mahdollisuuteensa vaikuttaa lapsen kielelliseen käyttäytymiseen ja kielenkehitykseen. Vanhempien asenteet ja usko luovat pohjan vanhempien kielellisille valinnoille ja strategioille perheessä ja lapsen kanssa. De Houwer kuvaa tätä yksinkertaistetussa muodossa seuraavan kaavion avulla.

Kaavio lapsen kielen kehityksen ja vanhempien kielellisten asenteiden välisestä suhteesta (De Houwer 1999: 86).

Kuten De Houwer itsekin toteaa, kaavion eri tasojen väliset suhteet ovat kompleksisia ja nuolten tasojen välillä tulisi olla pikemminkin kaksi- kuin yksisuuntaiset. Kaksikieli-

sessä kodissa on kuitenkin tärkeää, minkälaiset asenteet vanhemmilla on paitsi kaksikielisyteen myös perheessä käytettyihin kieliin, kieliryhmiin ja kulttuureihin. Vanhempien asenteet ovat osa vanhempien omaa kielellistä ja etnistä identiteettiä³. Varsinkin tilanteessa, jossa toinen perheen kielistä on selkeä (joko virallinen tai ei-virallinen) vähemmistökieli, kieltä puhuvan vanhemman omaa kielellistä ja etnistä identiteettiä voidaan pitää tärkeänä tekijänä niissä kielellisissä valinnoissa ja strategioissa, joita vanhempi perheessä toteuttaa. Kaksikielisten suomenruotsalaisten kohdalla voidaan esimerkiksi kysyä, miten kiinteästi suomenruotsalainen kielellinen ja kulttuuri-identiteetti nykyään ovat sidoksissa toisiinsa (ks. Ståhlberg 1995, Lojander-Visapää 2001). Toisaalta vähemmistökieltä puhuvan vanhemman identiteetti ja sen heijastuminen vanhemman kielistrategioissa ei toimi tyhjiössä vaan yhteydessä enemmistökieltä puhuvan vanhemman identiteettiin ja kielistrategioihin. Kaksikielisessä perheessä ei kummankaan vanhemman kielellistä tai muuta identiteettiä voida pitää itsestään selvänä siitä nimenomaisesta syystä, että perheen kaksi kieltä tuovat mukanaan kaksi kieliryhmää ja kulttuuria, joihin vanhemmat väistämättä joutuvat ottamaan kantaa (vrt. Virta 1994).

Minkälainen kaksikielinen kasvuympäristö suomalais-suomenruotsalainen perhe siten voi olla? Miten suomea ja ruotsia perheessä ja ennen kaikkea vanhemman ja lapsen välisissä puhetilanteissa käytetään? Millaisia kielellisiä asenteita ja käsityksiä kommunikaatiostrategioissa heijastuu? Miten lapsen kaksikielinen kehitys ja perheen sekä eritoten vanhempien kommunikaatiostrategiat nivoutuvat yhteen?

SUOMALAIS-SUOMENRUOTSALAINEN KOTI TURUSSA

Aineistoni koostuu kahdeksan kaksikielisen lapsen kotona tehdyistä äänitteistä, joissa lapsi leikkii kummankin vanhemman kanssa erikseen. Toinen vanhemmista puhuu suomea ja toinen ruotsia lapsen kanssa. Kaikki kahdeksan lasta asuvat Turussa ja kasvavat kaksikielisissä kodeissa. Aineiston keruun alkaessa talvella 1999–2000 lapset olivat hoidossa ruotsinkielisessä päiväkodissa Turussa yhtä lukuunottamatta. Kotona ollut lapsi aloitti hankin ruotsinkielisessä päiväkodissa noin puoli vuotta äänitysten aloituksesta syksyllä 2000. Olen kerännyt aineistoa kaikilta kahdeksalta lapselta noin kuuden viikon välein vuoden ajalta⁴. Olen lisäksi jatkanut kuuden lapsen äänityksiä tarkoitukseni kerätä aineistoa kaksikielisen lapsen kehityksen pitkäaikaisseurantaa varten. Näiden lasten lähestyessä neljän vuoden ikää olen alkanut kerätä äänitteitä neljän kuukauden välein. Aineiston keruun aikana kaksi perheistä on muuttanut Turusta Paraisille.

Äänitteiden keruun lisäksi olen haastatellut vanhempia säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa. Haastatteluissa keskustelimme vanhempien omasta kielellisestä ja kulttuuri-identiteetistä, puhetavoista parisuhteessa ennen perheen perustamista ja sen jälkeen sekä lapsen tai lasten syntymän merkityksestä perheen puhetapoihin. Lisäksi haastatteluiden tarkoituksena on ollut saada käsitys perheen kielellisestä arkipäivästä, sen kaksikielisyydestä ja niissä tapahtuvista mahdollisista muutoksista (ks. Rontu 2003a).

³ On todettava, että näiden määrittely ei ole yksinkertaista. Käsitteiden identiteetti, etninen, kielellinen ja kulttuuri-identiteetti välisistä eroista laajemmin esimerkiksi Lange ja Westin (1981).

⁴ Yhteensä noin 80 tuntia äänitteitä.

Aineistoni kahdeksan perhettä jakautuvat vanhempien kielen mukaan seuraavasti: viidessä perheessä äiti on suomen- ja isä ruotsinkielinen ja kolmessa perheessä äiti on ruotsin- ja isä suomenkielinen. Olen koonnut alla olevaan taulukkoon aineiston lapset tässä järjestyksessä. Taulukkoon on merkitty vanhempien lapsen kanssa käyttämä kieli, vanhempien keskinäinen kieli sekä mahdollisten sisarusten keskinäinen kieli. Lapsen kohdalle olen myös kirjannut lapsen iän aineiston keruun alkaessa ja kahden lapsen kohdalle sen päättyessä. Jos esimerkiksi vanhemmat puhuvat keskenään sekä suomea että ruotsia, olen merkinnyt taulukkoon kummatkin kielet. Silloin, kun toista kielistä on käytetty enemmän, olen kirjoittanut kielen isoilla kirjaimilla ja merkinnyt vähemmän käytetyn kielen pienillä kirjaimilla. Perheiden sosioekonominen tausta vaihtelee jonkin verran, joskin toisella vanhemmista on useimmissa perheissä korkeakoulututkinto. Poikkeuksen tästä muodostavat Antonin ja Lisan perheet, joissa vanhemmilla on keskiasteen ammatillinen koulutus⁵. Tässä yhteydessä on tärkeää korostaa, että ainoastaan tiedot vanhempien lapsen kanssa käyttämästä kielestä pohjautuvat äänitteisiin vanhempien kanssa käytyjen keskusteluiden lisäksi. Muut tiedot tulevat ensisijaisesti vanhempien kanssa tehdyistä haastatteluista ja toissijaisesti satunnaisesta seurannasta vieraillessani perheissä äänitysten yhteydessä.

Taulukko 1. Aineiston kahdeksan lasta sekä suomi ja ruotsi perheissä.

	<i>Äiti</i>	<i>Isä</i>	<i>Vanhemmat</i>	<i>Sisarukset</i>
Susanne 1;11→	SUOMI	RUOTSI	RUOTSI suomi	RUOTSI suomi
Helena 2;3→	SUOMI	RUOTSI	SUOMI	RUOTSI
Jana 2;3→	SUOMI ruotsi	RUOTSI	RUOTSI suomi	SUOMI RUOTSI
Josefin 2;2→	SUOMI	RUOTSI	RUOTSI suomi	RUOTSI
Anton 3;4→4;4	SUOMI	RUOTSI	SUOMI	–
Richard 1;11→	SUOMI	SUOMI	SUOMI	RUOTSI suomi
Linnea 2;10→4;6	RUOTSI	SUOMI	SUOMI	–
Lisa 2;11→	RUOTSI	SUOMI	SUOMI	–

⁵ Perheiden sosioekonomisesta taustasta tarkemmin ks. Rontu (2001: 164–165).

VANHEMPIEN ASEENTEET JA KIELELLINEN IDENTITEETTI

Aineiston kaikki vanhemmat korostavat perheen kaksikielisyyttä tärkeänä omaan kielelliseen identiteettiinsä vaikuttavana tekijänä. Toisaalta kysymykset omasta kielellisestä identiteetistä olivat tulleet ajankohtaisiksi jo ennen perheen perustamista, seurustelusuhteen alkuvaiheessa. Seurustelu kielirajan yli oli herättänyt monet pohtimaan paitsi omaa kielellistä identiteettiään myös omaa suhtautumistaan seurustelukumppanin kieleen ja kieliryhmään. Lopputuloksena oli kaikilla vanhemmilla pelkästään myönteinen suhtautuminen toiseen kieleen ja kieliryhmään. Aineistoni suomenkielisten ja ruotsinkielisten vanhempien välille on muodostunut kuitenkin yksi selvä ero: Suomenkieliset vanhemmat ilmoittavat kaikki identiteetikseen suomenkielinen, joskin he haluavat korostaa kiinnostustaan ruotsin kieleen ja suomenruotsalaisuuteen. Ruotsinkieliset vanhemmat taas pitävät itseään lähinnä kaksikielisinä suomenruotsalaisina tai ensisijaisesti kaksikielisinä.

Ne ruotsinkieliset vanhemmat, jotka tulevat yksikielisistä ruotsinkielisistä kodeista (Susannen, Helenan, Janan, Josefinin ja Lisan vanhempi), ovat oppineet ottamaan kantaa kaksikielisyyteen lapsuudesta lähtien suomenkielisten kavereiden tai suomenkielisen koulun ansiosta. Kaksikielisyyttä he pitävät luonnollisena osana omaa suomenruotsalaista identiteettiään. Mielenkiintoista on lisäksi se, että parisuhde ja erityisesti perheen perustaminen ovat vahvistaneet vanhempien suomenruotsalaista identiteettiä. Ruotsinkielisten selvä vähemmistöasema Turussa on myös omalta osaltaan vahvistanut sitä. Toisaalta parisuhde suomenkielisen kanssa on myös lisännyt kiinnostusta ja tietoa suomenkielisistä.

PERHEEN KIELELLISET STRATEGIAT

Tarkastelen perheiden kielistrategioita soveltamalla Herbertsin (1991) haastattelututkimuksen tuloksia kahdestatoista kaksikielisestä suomalais-suomenruotsalaisesta perheestä. Lukuunottamatta yhtä suomenkielisellä Pohjanmaalla asuvaa perhettä perheet Herbertsin tutkimuksessa asuvat eri puolilla Suomen ruotsinkielisiä alueita Pohjanmaalla ja Etelä-Suomessa. Tutkimustulokset perustuvat perheiden haastatteluihin kielivalinnoista arkipäivän tilanteissa. Herbertsin (1991: 65–66) tutkimuksessa nousee esille kolme tekijää, jotka ovat tärkeitä kaksikielisen perheen kielitapojen ja -tottumusten kannalta: äiti, ympäristö ja tietoisuus⁶. Äiti vastaa usein perheen kielellisistä strategioista, siitä, käytetäänkö perheessä kahta kieltä ja millä tavoin kieliä käytetään. Omassa aineistossani tarkastelen kummankin vanhemman merkitystä. Ympäristöllä Herberts viittaa kodin ulkopuoliseen lähiympäristöön. Tässä tarkastelussa tarkoitan kuitenkin ympäristöllä ensisijaisesti kotia ja perhettä lapsen kielellisenä lähiympäristönä. Tietoisuus viittaa tietoiseen päätökseen perheen kaksikielisydestä ja ymmärrykseen niistä seurauksista, joita kaksikielisydellä on perheen kielellisille totumuksille.

⁶ Herberts puhuu kolmesta M:stä: *modern, miljön* ja *medvetenheten*.

Omassa aineistossani kaksikielisyys on tärkeä osa perheen arkipäivää sekä suomen- että ruotsinkielisille äideille. Kaksikielisyys merkitys tulee esille erityisesti Richardin ja Linnean ruotsinkielisten äitien tapauksissa. He ovat molemmat kotoisin kaksikielisestä perheestä ja tähdentävät taustansa vuoksi kaksikielisen kasvatuksen lapselle antamia mahdollisuuksia. Vanhemman oman kaksikielisen taustan merkitys tulee esille myös Janan ja Josefinin äitien kohdalla. Janan äiti tulee perheestä, jossa kaksikielisyys on äidin ja hänen sisarustensa ollessa pieniä vaihtunut asteittain suomenkieliseen yksikielisyteen. Äidillä on kuitenkin ruotsin kielen hyvä passiivinen taito. Äidin kiinnostus ruotsia kohtaan heräsi sittemmin aikuisiässä opiskelujen yhteydessä (hän opiskeli muun muassa Åbo Akademiassa) ja ilmeni haluna puhua ruotsia miehen kanssa seurustelun vakiinnuttua. Josefinin äiti puolestaan on kotoisin yksikielisestä suomenkielisestä perheestä ruotsinkieliseltä Pohjanmaalta. Äidin kasvuympäristössä on siis ruotsia puhuttu päivittäin kodin ja koulun ulkopuolella. Paljolti ruotsinkielisten leikkikavereiden ansiosta äidillä on hyvä aktiivinen ruotsin arkikielen taito. Halu oppia parempaa ruotsia johti myös Josefinin äidin vaihtamaan kielen suomesta ruotsiin miehensä kanssa puhuessaan jo ennen ensimmäisen lapsen syntymää. Janan ja Josefinin äitien lisäksi Susannen suomenkielinen äiti on vaihtanut yhteisen kielen miehensä kanssa suomesta ruotsiin ennen ensimmäisen lapsen syntymää, ja myös hänen tarkoituksenaan oli parantaa ruotsin taitoaan. Niin ikään Antonin suomenkielinen äiti halusi puhua ruotsia miehensä kanssa jo ennen Antonin syntymää. Tämä ei kuitenkaan tuntunut luontevalta, ja suomi on pysynyt parin yhteisenä kielenä. Kaiken kaikkiaan aineiston suomenkieliset äidit ovat kiinnostuneita ruotsista ja kielistä yleensä. Äideillä on hyvä ruotsin kielen taito, ja he osaavat puhua ruotsia sujuvasti.

Aineiston kolmas ruotsinkielinen äiti, Lisan äiti, on kotoisin yksikielisestä ruotsinkielisestä perheestä. Hänelle perheen kaksikielisyys ja ruotsin kielen puhuminen kotona tulivat ajankohtaisiksi vasta lapsen syntymän yhteydessä. Suomenkielinen mies ja työympäristö olivat vieneet oman ruotsinkielisyyden taka-alalle. Ruotsista oli kehittynyt kieli, jota äiti käytti lähes ainoastaan vanhempiensa ja muiden sukulaistensa kanssa. Kontaktit Turussa vapaa-aikana ovat suomenkielisiä. Äiti puhui aluksi Lisalle suomea, mutta vaihtoi muutaman päivän kuluttua ruotsiin. Suomen puhuminen oli tuntunut vieraalta. Ruotsiin vaihdon teki myös helpommaksi suomenkielisen isän kannustava asenne ruotsin puhumiseen tyttärelle.

Lisan äidin herääminen omaan ruotsinkielisyyteensä ja perheen kaksikielisyteen lapsen syntymän yhteydessä kuvaa osuvasti myös aineiston kaikkien perheiden kaksikielisyyskehittymistä. Ensimmäisen lapsen syntymä nostaa esille tarpeen päättää perheessä puhuttavista kielistä. Siihen asti parit olivat Janan, Josefinin ja Susannen vanhempia lukuun ottamatta kommunikoineet keskenään suomeksi. Ruotsia olivat jotkut suomenkielisistä vanhemmista käyttäneet lähinnä ruotsinkielisen vanhemman sukulaisten ja tuttavien kanssa kommunikoidessaan. Linnean ja Susannen vanhemmat kertoivat myös perehtyneensä lasten kaksikielistä kasvatusta käsittelevään kirjallisuuteen ennen ensimmäisen lapsen syntymää ja tämän tiedon avulla miettineensä tulevan perheensä kielistrategioita. Perheissä käydyt keskustelut perheen kielistrategioista johtivat vanhempien yhteiseen päätökseen suomesta ja ruotsista perheen kotikielinä. Ainoastaan Richardin perheessä päätös lasten kaksikielisestä kasvatuksesta oli aluksi tuntunut vieraalta suomenkielisestä

isästä. Syynä oli ollut tottumattomuus ruotsin kieleen omassa kodissa (vrt. Huss 1991: 126–127). Isä oli kylläkin tottunut kieleen äidin puhuessa omien ruotsinkielisten sukulaistensa ja tuttaviansa kanssa.

Kaikkiaan on vaikea sanoa, että äiti tai isä olisi vaikuttanut enemmän aineiston perheiden päätökseen lasten kaksikielisestä kasvatuksesta. Herbertsin (1991) tutkimuksesta poiketen omassa aineistossani perheen kaksikielisyys ja lasten kaksikielinen kehitys on tärkeää molemmille vanhemmille. Kaksikielisyys on tärkeä osa monien vanhempien omaa kielellistä identiteettiä, ja kaksikielisuuden toivotaan myös kehittyvän tärkeäksi lapsen omalle identiteetille. Perheen arkipäivässä tämä näkyy vanhempien yhteisessä päätöksessä siitä, mitä kieltä puhutaan ja kenen kanssa. Kummankin vanhemman tasapuoliseen merkitykseen päätyvät myös esimerkiksi Harrison ja Piette (1980: 226–229) tutkimuksessaan kaksikielisten englantilais-walesilaisten perheiden kaksikielisuudesta ja lasten kaksikielisestä kasvatuksesta. Yksi merkittävimmistä tekijöistä lasten kaksikielisen kasvatuksen onnistumisessa oli sekä kaksikielisten äitien että yksikielisten isien asenteet walesin kieleen. Hassisen (2002: 57) tutkimuksessa taas nimenomaan äidin merkitys perheen ja lasten kaksikielisuuden kannalta on olennainen. Suomenkielinen isä oli alussa suhtautunut epäilevästi lasten kaksikieliseen kasvatukseen peläten kummankin kielen oppimisen kärsivän kaksikielisuudesta.

Tutkimukseni ei siis osoittanut eroa äidin ja isän merkityksessä perheen kielivalinnoille ja -käytännöille. Sen sijaan on syytä pohtia vanhempien kielitaustan merkitystä perheen kaksikielisuudelle. Kaikilla haastattelemillani vanhemmilla on selvästi myönteinen asenne toisen vanhemman kieleen ja kulttuuriin. Usein kuitenkin erityisesti ruotsin kielen asema perheessä ja lasten kasvatuksessa näyttää korostuneen. Keskeinen tekijä on myös suomenkielisen vanhemman asenne ruotsin kieleen ja perheen kaksikielisuuteen. Usein suomenkielinen vanhempi on myös se, jonka kannustus ruotsin puhumiseen lapselle on ollut tärkeää perheen kaksikielisuuden muodostumiselle (erityisesti voidaan mainita Antonin, Lisan ja Linnean vanhemmat). Suomen kielen omaksumisesta ei yleisesti olla samalla tavalla huolestuneita kuin ruotsin kielen taidosta, vaan lapsen arvellaan oppivan suomea joka tapauksessa, koska suomi dominoi selvästi kodin ulkopuolisessa ympäristössä. Voidaan kysyä, kuinka suuri merkitys suomenkielisen vanhemman asenteella ruotsin kieleen ja mahdollisesti myös hänen omalla ruotsin kielen taidollaan on perheen kaksikielisuudelle ja lasten kaksikieliselle kasvatukselle.

LÄHIYMPÄRISTÖ

Perheen päätös kahdesta kotikielestä merkitsee myös kannanottoa siihen, minkälainen kaksikielinen perhe perheestä muodostuu (vrt. Tandefelt 1988: 128–130). Aineistossani vanhemmat puhuvat kumpikin omaa kieltään lapsensa kanssa. Kaikkien perheiden päätös pysyttäytyä strategiassa, jossa yksi henkilö puhuu yhtä kieltä (ks. esim. Hassinen 2002: 37–38, 56), muokkautui kuitenkin ajan myötä hieman erilaiseksi eri perheissä. Erityisesti Janan ja Susannen äidit korostavat puhetilanteen huomioon ottamista kielten valinnassa. Silloin kun perhe seurustelee yksikielisten ruotsinkielisten kanssa, äitien mielestä on tilanteeseen sopivaa puhua myös lasten kanssa ruotsia ja näin olla sulkematta pois seurueen ruotsinkielisiä. Lisäksi vanhemmille johdonmukainen kielistrategia merkitsee hieman eri asioita. Suurin osa vanhemmista sanoo puhuvansa aina omaa kieltään lapselleen ja vält-

tävänsä koodinvaihtoa. Poikkeuksen tekee Janan äiti, joka kertoo voivansa toisinaan myös itse vaihtaa koodin ruotsiksi, jos tytär on itse juuri puhunut ruotsia äidille.

Lapsen kielenkäytön johdonmukaisuudesta vanhemmilla on taas eri mielipiteitä. Eri-tyisesti Helenan, Janan ja Josefinin äidit pitävät tärkeänä olla vaatimatta lapselta liikaa yksikielistä suomenkielistä puhetta, jos lapsi mielellään vaihtaa kielen suomesta ruotsiin. Äidit katsovat tärkeäksi tarjota lapselle suomenkielisen vastineen lapsen ruotsinkieliseen tuotokseen ja antaa kommunikaation jatkua mahdollisimman häiriöttä. Samaa mieltä ovat myös monet muut aineiston vanhemmat, sekä suomen- että ruotsinkieliset. Poikkeuksena tästä ovat Linnean vanhemmat ja Janan ruotsinkielinen isä, jotka kertovat pitävänsä tärkeänä, että vanhemman ja lapsen välinen kommunikaatio käydään mahdollisimman pitkälti yksikielisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vanhemmat saattavat eri tavoin ohjata lasta enemmän yksikieliseen kielenkäyttöön (vrt. Lanzas yksikieliset strategiat 1997: 262–). Janan isä muutti strategiaansa enemmän yksikielisyttä vaativaksi erityisesti Janan kolmannen (2;10–2;12) kesän aikana, jolloin perhe muutti Turusta Paraisille. Jana oli kesän kotona äidin ja pikkuveljen kanssa. Kesän aikana Jana pyrki puhumaan yhä enemmän suomea isänsä kanssa, mikä johti loppukesästä lähes yksinomaiseen suomen puhumiseen isän (ja isänäidin) kanssa. Isä sanoi kokeneensa tilanteen turhauttavaksi. Vanhemmat olivat myös hakeneet apua kirjallisuudesta ja neuvolasta ja todenneet, ettei suoranaista syytä huoleen ollut. Toisaalta tilanteen pitkittyessä olisi tarpeen miettiä, miten Jana saataisiin puhumaan enemmän ruotsia. Janan aloittaessa ruotsinkielisessä päiväkodissa syksyn alussa suomen puhuminen isän kanssa väheni kuitenkin nopeasti.

Lasten lähiympäristössä, siis perheessä, ruotsia ja suomea käytetään yleensä yhtä paljon. Joissakin perheissä ruotsi on kuitenkin selkeä valtakieli. Näissä perheissä vanhempien keskinäinen kieli on ruotsi (Susanne, Jana, Josefin) tai perheen lapset puhuvat keskenään ruotsia (Josefin, Helena, Richard). Tällöin kielten valtasuhteet ovat siis ympärillä olevan yhteiskunnan vastakohta. Voidaan sanoa, että kodista on kehittynyt enemmän ruotsinkielinen kuin kaksikielinen kieliympäristö (vrt. Hyltenstam ja Stroud 1991: 105–109). Suomenkielinen vanhempi on näissä perheissä usein lapsen ainoa päivittäinen suomenkielinen kontakti (vrt. Hassinen 2002: 176). Kontaktit suomenkielisiin sukulaisiin tai tuttaviiin ovat satunnaisempia, samoin kuin (Richardin, Susannen ja Josefinin tapauksissa) vanhempien sisarusten suomenkielisiin ystäviin. Lapset ovat vielä niin nuoria, ettei osallistuminen vanhempien sisarusten leikkeihin heidän ystäviensä kanssa ole vielä ajankohtaista. Suomenkielinen vanhempi lapsen ensisijaisena ja usein ainoana kontaktina suomen kieleen korostuu myös, koska lasten lähin ympäristö kodin ulkopuolella, päiväkotia, on ruotsinkielinen.

Tutkituissa perheissä, joissa lapsilla on sisaruksia, sisarukset puhuvat enimmäkseen ruotsia keskenään. Sisarusten välinen leikkikieli voi tosin myös olla suomi, jos jokin leikki sitä edellyttää. Lisäksi sisarukset voivat puhua keskenään suomea, jos leikki- tai muu tilanne suomenkielisten kanssa sitä edellyttää (vrt. Green-Vänttinen 1996: 114–118). Varsinkin Richardin, Susannen ja Janan vanhemmat kertovat havainneensa lastensa puhuvan usein myös keskenään vanhemman kanssa käyttämänsä kieltä, kun ainoastaan toinen vanhemmista on paikalla. Sisarusten keskenään käyttämä kieli voi siis vaihtua vanhemman mukaan. Myös suurin osa vanhemmista käyttää helposti tätä strategiaa seurustellessaan sukulaisten tai muiden kanssa perheen ulkopuolella. Susannen, Josefinin ja Janan äidit olivatkin asteittain vaihtaneet yhteisen kielen miehensä kanssa ruotsiksi tällä tavalla. He olivat puhuneet miehensä kanssa ruotsia ensin ruotsinkielisten sukulaisten ja

tuttavien seurassa ja vähitellen jatkaneet ruotsin puhumista myös ollessaan miehensä kanssa kahdestaan. Jos lähinnä suomenkielisen vanhemman oma ruotsin kielen taito ei riitä ruotsin tuottamiseen, vuorovaikutus suomenkielisen vanhemman ja ruotsinkielisen keskustelukumppanin välillä toimii usein siten, että kumpikin käyttää omaa kieltään. Voidaan siis todeta, että kielen vaihto henkilön tai tilanteen mukaan on aineiston perheissä tavallinen strategia.

TIETOISUUS

Tietoisuus perheen kaksikielisyydestä on suuri kaikissa perheissä. Tietoisuus perustuu yhteiseen päätökseen perheessä ja lasten kanssa käytettävistä kahdesta kielestä. Myös kodin ulkopuolisen yhteisön asenteiden ja käsitysten kaksikielisyydestä voi katsoa lisäävän tietoisuutta kaksikielisyydestä. Turussa perheiden ulkopuolisia yhteisöjä ovat sekä suomenkielinen yksikielinen enemmistö että enimmäkseen yksikielinen ruotsinkielinen (perheet yksikielisesti ruotsinkielisiä) vähemmistö, joka tosin voi olla monen suomenruotsalaisen »enemmistöryhmä» päivittäisessä arkielämässä. Koska perheiden tekemä valinta kahdesta kotikielestä poikkeaa selkeästi näiden yhteisöjen kielistrategioista, sen voidaan katsoa vaativan jonkinlaisen motiivin (vrt. Hassinen 2002: 57; Huss 1991: 138; Tandefelt 1988: 235). Kaksikielisiä perheitä on paljon, mutta minkälainen on suomenruotsalaisten tai suomenkielisten yleinen käsitys ja mielipide kielivalinnoista ja kielellisestä arkipäivästä näissä perheissä (vrt. Lojander-Visapää 2001: 187–190)? Eletäänkö perheissä suomalaista, suomenruotsalaista vai nimenomaan kaksikielistä arkipäivää? Erityisesti suomenruotsalaisen ryhmän kannalta mielenkiintoiseksi kysymykseksi nousee, voidaanko kaksikielistä ryhmää ylipäättään laskea osaksi suomenruotsalaista ryhmää ja miten vakiintuneeksi ryhmäksi se tällöin käsitetään (vrt. Höckerstedt 2000: 200–221). Lojander-Visapään tutkimuksessa kaksikieliset suomalais-suomenruotsalaiset koululaiset pitivät itseään ensisijaisesti kaksikielisinä. Tähän vaikutti ainakin osittain yksikielisten ruotsinkielisten ystävien ja ruotsinkielisen koulun käsitys, etteivät kaksikieliset ole suomenruotsalaisia samalla tavalla kuin yksikieliset suomenruotsalaiset »för att de talar två språk eller rättare sagt för att de talar finska hemma» (Lojander-Visapää 2001: 216).

Aineiston vanhempien korkea koulutus- ja ammattitausta on tärkeä tekijä, joka on omiaan lisäämään tietoisuutta ja tietoa kaksikielisyydestä ja sen tuomasta myönteisestä vaikutuksesta lapsen muuhun älylliseen kehitykseen. Lapsen kaksikieliseen kasvatukseen panostetaan ja sen halutaan onnistuvan (ks. Sirén 1991: 156). Siirtolaisoloissa voi toisaalta vanhempien vastaavanlainen tausta johtaa lisääntyneisiin kontakteihin valtaenemmistön kanssa, vanhempien kasvavaan kaksikielisyyteen ja lopuksi suurempaan »joustavuuteen» lapsen kanssa kommunikoidessa. Tämän takia lapsen siirtolaiskielen oppiminen ja käyttäminen voi taantua (siirtolaisperheistä erityisesti Ruotsissa ks. esim. Boyd 1985: 103–107; Sirén 1991: 154–155). Kaksikielinen siirtolaisperhe elää kuitenkin erilaisessa sosiaalisessa todellisuudessa kuin suomalais-suomenruotsalaiset kaksikieliset perheet. Suomenruotsilla vähemmistökielenä on selkeä lain takaama asema yhteiskunnassa. Mikä tärkeintä, sen aseman ei voida sanoa olevan uhattu sen enempää yksilön kuin yhteiskunnankaan tasolla samalla tavoin kuin vähemmistökielen asema siirtolaisoloissa (vrt. Tandefelt 1988: 23–27). Siirtolaiskielen todellisuus ja tulevaisuus enemmistön keskellä on aina eri syistä enemmän uhattu (ks. esim. Hyltenstam ja Stroud 1991: 77–90).

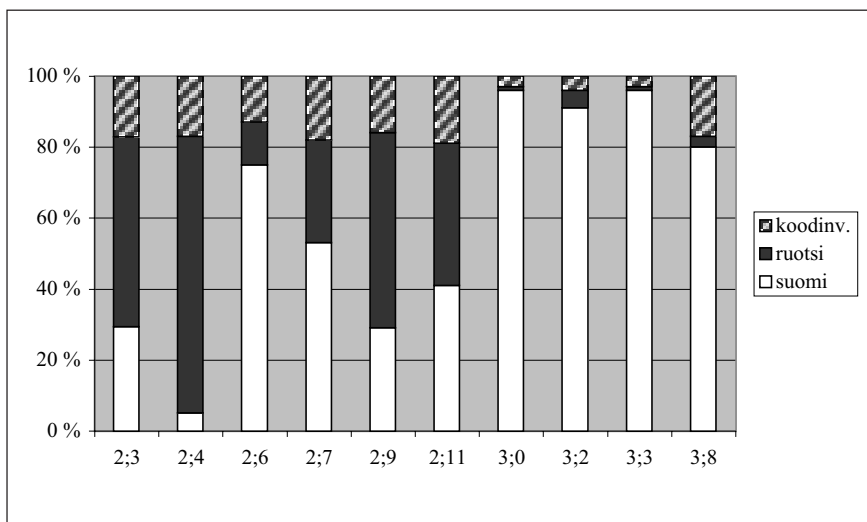
▷

Voidaankin kysyä, minkälaisen kaksikielisen kasvuympäristön aineiston perheet tarjoavat lapsilleen. Vanhemmilla on selvä halu kasvattaa lapsistaan kaksikielisiä. Kaikki vanhemmat pyrkivät puhumaan johdonmukaisesti valitsemaansa kieltä lapsensa kanssa. Perheissä puhutaan joko suomea ja ruotsia suunnilleen yhtä paljon tai ruotsia jonkin verran enemmän. Tämän lisäksi aineiston suomenkielisistä vanhemmista useilla on myönteinen ja kannustava asenne erityisesti ruotsin kieleen ja lapsen ruotsin kielen oppimiseen. Joissakin perheissä kodista on tällä tavalla muodostunut kaksikielinen ympäristö, jossa ruotsin kieli dominoi. Voidaan lisäksi ajatella, että kodin ruotsinkielisyyttä tukee ja korostaa lapsen toinen merkittävä kielenkäyttöympäristö, ruotsinkielinen päiväkotitoi. Tämän ruotsin kielen dominanssin vuoksi lapsi käyttää suomea ja ruotsia ja heijastaa näin kodin kielten valtasuhteita. Lapsi puhuu ruotsia mielellään, myös puhuessaan suomenkielisen vanhempansa kanssa. Yksi aineiston tytöistä, Helena, on edustava esimerkki kaksikielisestä kehityksestä, jota ruotsi selkeästi dominoi.

KIELIDOMINANSSIN ILMENTYMIÄ LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLISESSÄ KESKUSTELUSSA

Kun Helena kommunikoi isänsä ja äitinsä kanssa, hänen kielenkäytössään on selvä ero. Ruotsinkielisen isänsä kanssa Helena ei juurikaan vaihda koodia ruotsista suomeen, kun taas suomenkielisen äidin kanssa ruotsin puhuminen on pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Alla olevassa kaavioissa on esitetty Helenan yksikieliset suomenkieliset ja yksikieliset ruotsinkieliset lausumat sekä lausumat, joissa suomi ja ruotsi sekoittuvat (niin sanotut koodinvaihtolausumat) keskusteluissa äidin kanssa. Keskusteluissa isän kanssa suomea esiintyy noin 1–2 prosentissa Helenan lauseista.

Kuvio 1. Helenan lausumat keskusteluäänitteissä äidin kanssa.

Helenan yksikielisten suomenkielisten lausumien lisääntyminen kolmanteen ikävuoteen mennessä voisi myös houkutella päätelmiin kielten erkanemisprosessista ja kannanottoihin kielten suhteesta toisiinsa kaksikielisen kehityksen alkuvaiheessa; nämä ovat lasten kaksikielisen kehityksen keskustelun perinteisimpiä kysymyksiä (ks. esim. Romaine 1999: 265–267). Helenan tapauksessa suomen ja ruotsin erillisuus kielisysteeminä⁷ lienee kuitenkin selvää, onhan koodien yhdistyminen keskusteluissa isän kanssa lähes olematonta. Sen sijaan suomen ja ruotsin yhdistymisen puuttuminen keskusteluissa isän kanssa ja toisaalta runsas yhdistyminen äidin kanssa puhuttaessa kertoo varmasti jotain eroista keskustelutilanteissa isän ja äidin kanssa. Helenan äiti kuuluu niihin vanhempiin, jotka pitävät kommunikaation onnistumista lapsen kanssa ensisijaisena ja yksikielisen tuotoksen vaatimista lapselta selvästi toissijaisena. Tämän vuoksi Helenan koodinvaihtoa ruotsiin on tärkeä tarkastella tuloksena äidin ja tyttären yhdessä rakentamasta kommunikaatiosta (vrt. Gumperz 1982). Jotta Helena voisi käyttää ruotsia äitinsä kanssa puhuessaan, kommunikaatiotilanteen äidin kanssa on oltava sellainen, että koodinvaihto toimii eikä aiheuta kommunikaatio-ongelmia. Olennaista koodinvaihdon ymmärtämiseksi on tarkastella niitä strategioita, joita äiti käyttää Helenan vaihtaessa kieltä suomesta ruotsiin. Alla olevassa esimerkissä äiti vastaa Helenan ruotsin kielen käyttöön antamalla keskustelun jatkoa häiriötä (*eteneminen*, engl. *move on* ks. Lanza 1997: 262) tai, viimeisessä lausumassaan, tarjoamalla Helenalle suomenkielisen vastineen (*toisto*, engl. *repetition*, mp.)⁸.

Esimerkki 1. Helena (2;9) ja äiti

- M: osaaks sinä rakentaa?
 H: joo.
 ne går int.
 dom kan nog ramla där.
 M: kokeile tolle puolelle.
 H: joo.
 M: mmhm.
 H: *vart ska de här?*
 M: tohon päälle.
 H: toho.
 noin.
 M: mikäs siitä tuli?
 H: heheheh.
 en sån därn.
 M: virtahepo.
 H: joo-o.
 den kan vara där.
 M: se voi vaikka seistä.
 tavallisesti se kyllä ui.
 se on kova uimaan.
 H: *den ligger.*
 M: mm.
 H: [se ligg]/
 M: [se makaa] siellä joen pohjassa.
 H: joo.

⁷ Grosjean (1992) asettaa kyseenalaiseksi sen, miten erillisiä kaksikielisen puhujan kaksi kieltä koskaan voivat olla.

⁸ Rontu (2003b) pohtii yksityiskohtaisemmin äidin strategioita koodinvaihtotilanteissa.

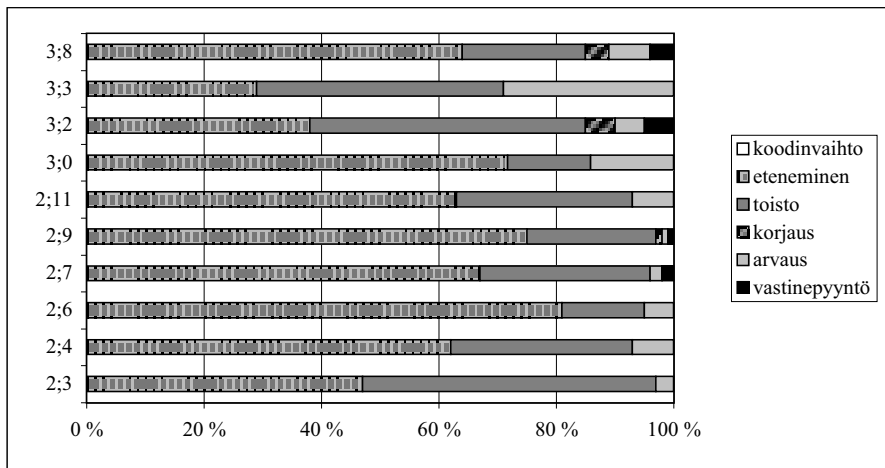
Vastaamalla Helenan koodinvaihtoon eri tavoin äiti vaikuttaa omalta osaltaan keskustelukontekstin yksi- tai kaksikielisyyteen (ks. Lanza 1997: 268). Esimerkissä 1 näkyvät strategiat mahdollistavat Helenan kahden kielen yhdistämisen ja näin ovat rakentamassa keskustelukontekstista enemmän kaksi- kuin yksikielistä⁹. Sen sijaan kiinnittämällä Helenan huomion hänen kielivalintaansa ja vaatimalla suomenkielistä vastinetta äiti voi muokata keskustelukontekstia enemmän yksikieliseksi (siis suomenkieliseksi). Alla olevassa esimerkissä 2 äiti pyytää suomenkielistä vastinetta Helenalta (*vastinepyyntö*, engl. *minimal grasp*, Lanza 1997: 262).

Esimerkki 2. Helena (2;9) ja äiti

- M: mikäs tämä on?
H: träd.
M: miten äiti sanoo?
H: träd.
M: äiti sanoo puu.
H: puu joo.

Äidin strategiat koodinvaihtotilanteissa ovat pitkälti samanlaiset kaikissa Helenan ja äidin keskusteluympäristöissä. Joko äiti antaa keskustelun jatkaa (*eteneminen*) tai toistaa Helenan koodinvaihtolausekkeen suomeksi (*toisto*). Äiti on siis tässä mielessä johdonmukainen. Äidin käyttämät strategiat on esitetty olla olevassa kaaviossa. Kaavion vasemmalle laidalle sijoittuvat keskustelukontekstin kaksikielisyyttä tukevat strategiat, siis *koodinvaihto* (engl. *codeswitch*) sekä *eteneminen*. Kaaviossa oikeaan laitaan on sijoitettu enemmän kontekstin yksikielisyyteen vaikuttavat strategiat, *arvaus* (engl. *expressed guess*) sekä *vastinepyyntö*.

Kuvio 2. Äidin keskustelustrategiat Helenan vaihtaessa koodia.

⁹ Puhetilanteiden jatkumosta yksikielisyydestä kaksikielisyyteen kaksikielisillä puhujilla ks. Grosjean (esim. 1985).

Kiintoisaa on, että äänitysjakson loppupuolella, alkaen äänityskerrasta 3;0, äiti alkaa käyttää jonkin verran enemmän keskustelukontekstin yksikielisyteen pyrkiviä strategioita. Samanaikaisesti Helenan koodinvaihto vähenee radikaalilla tavalla ja on vähäistä äänitysjakson loppuun asti. Keskustelutilanteiden suurempaan yksikielisyteen äänitysjakson loppupuolella vaikuttavat siis Helenan koodinvaihdon väheneminen mutta myös äidin strategiat niissä tilanteissa, joissa Helena edelleen vaihtaa suomesta ruotsiin.

Äidin kielistrategiat koodinvaihtotilanteissa tarkoittavat, että Helenan kotona vallitseva ruotsin kielen dominanssi on sekä määrällistä että ainakin osittain kielistrategista dominanssia. Helena voi käyttää ruotsia suomenkielisen äitinsä kanssa. Äidin käyttämät strategiat eivät vaadi enempää suomen puhumista Helenalta eivätkä vie keskustelukontekstia yksikielisempään, toisin sanoen suomenkielisempään suuntaan. Myös Hassinen (2002: 190) tuo tutkimuksessaan esille vanhemman merkityksen kaksikielisen lapsen koodinvaihdossa. Hassinen viittaa tutkimuksensa lasten tietoon äitinsä kaksikielisydestä ja suomen taidosta kuvatessaan lasten koodinyhdistymistä (suomi–viro). Hassinen ei kuitenkaan tarkastele lapsen ja vanhemman välistä kommunikaatiota tämän tarkemmin vaan toteaa ainoastaan, että äiti vaatii viron puhumista (2002: 56).

LOPUKSI

Aineiston kahdeksan kaksikielistä lasta kasvavat kodeissa, joissa suomalais-suomenruotsalainen kaksikielisyys luo hyvät edellytykset sekä suomen että ruotsin oppimiseen. Kieliä arvostetaan ja kumpaankin kieliryhmään suhtaudutaan myönteisesti; jotkut suomenkieliset vanhemmat suhtautuvat ruotsiin jopa niin innostuneesti, että kielten tasapainosuhteet perheessä kallistuvat ruotsin hyväksi. Lapsen kielen kehityksessä tämä näkyy ruotsin kielen suuremmassa valmiudessa ja aktiivisemmässä käyttämisessä paitsi ruotsinkielisen myös suomenkielisen vanhemman kanssa. Palataksemme Haugenin (1953: 370–371) kuvaukseen kaksikielisuuden merkityksestä kielenvaihtoprosessissa: on vaikea kuvitella yhdenkään aineiston perheen antavan lapselle sysäyksen sellaiseen kaksikielisyteen (aB), jossa ruotsi olisi heikompi kieli (a) ja suomi vahvempi (B). Kodit antavat pikemminkin hyvän mahdollisuuden tasapainoisen kaksikielisuuden kehittymiseen (AB), ja jotkin kodeista kaksikielisyteen, jossa ruotsi saattaa dominoida (Ab). Aineiston perheiden kaltaiset kaksikieliset perheet eivät ole avainasemassa suomenruotsalaisten mahdollisessa kielenvaihtoprosessissa. Sen sijaan voidaan kysyä, ovatko perheet mukana ottamassa askelta suomenruotsalaisesta identiteetistä kohti omaa kaksikielistä identiteettiään (vrt. Lojander-Visapää 2001: 226). Perheissä opitaan suomen lisäksi (suomen)ruotsia, muttei välttämättä suomenruotsalaista identiteettiä sen enempää kuin selvää suomalaistakaan identiteettiä. Ensisijaisesti perheet tarjoavat valmiudet kaksikielisen identiteetin rakentamiseen. Kuten eräs ruotsinkielisistä isistä totesi lapsistaan: »Di blir int likadana finlandssvenskar som jag. Di har möjlighet att välja sin identitet.»

LÄHTEET

ALLARDT, ERIK – STARCK, CHRISTIAN 1981: *Språkgränser och samhällsstrukturer. Finlands-svenskarna i ett jämförande perspektiv*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

▷

- BOYD, SALLY 1985: *Language survival: A study of language contact, language shift and language choice in Sweden*. Gothenburg monographs in linguistics 6. Göteborg: University of Göteborg, Department of Linguistics.
- BRUNER, JEROME 1983: *Child's talk: Learning to use language*. Oxford: Oxford University Press.
- FANTINI, ALVINO 1985: *Language acquisition of a bilingual child: A sociolinguistic perspective*. Clevedon: Multilingual Matters.
- FINNÄS, FJALAR 1998: *Finlandssvenskarna 1996 — en statistisk översikt*. Finlandssvensk rapport nr 36. Helsingfors: Svenska Finlands Folkting.
- GREEN-VÄNTTINEN, MARIA 1996: Hej vi har int merirosvo på vårt lag. Kodväxling och lån i tvåspråkiga barns samtal. – Ann-Marie Ivars, Anne-Marie Londen, Leif Nyholm, Mirja Saari & Marika Tandefelt (toim.), *Svenskans beskrivning* 21 s. 112–121. Lund: Lund University Press.
- GROSJEAN, FRANÇOIS 1985: The bilingual as a competent but specific speaker-hearer. – *Journal of multilingual and multicultural development* 6 s. 467–477.
- 1992: Another view of bilingualism. – Richard J. Harris (toim.), *Cognitive Processing in bilinguals* s. 51–62. Amsterdam: Elsevier.
- GUMPERZ, JOHN J. 1982: *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HALLIDAY, MICHAEL A. K. 1978: *Language as social semiotic: The social interpretation of language and meaning*. London: Edward Arnold.
- HARRISON, G. J. – PIETTE, A. B. 1980: Young bilingual children's language selection. – *Journal of multilingual and multicultural development* 1 s. 217–230. Clevedon: Multilingual Matters.
- HASSINEN, SIRJE 2002: *Simultaaninen kaksikielisyys. Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Acta Universitatis Ouluensis B 43. Oulu: Oulu University Press.
- HAUGEN, EINAR 1953: *The Norwegian language in America*. Bloomington: Indiana University Press.
- HERBERTS, KJELL 1991: *Tolv tvåspråkiga familjer*. Åbo: Åbo Akademi.
- DE HOUWER, ANNICK 1999: Environmental factors in early bilingual development: The role of parental beliefs and attitudes. – Guus Extra & Ludo Verhoeven (toim.), *Bilingualism and migration* s. 75–95. Studies on language acquisition 14. Berlin: Mouton de Gruyter.
- HUSS, LEENA 1991: *Simultan tvåspråkighet i svensk-finsk kontext*. Studia Uralica Upsaliensia 21. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- HYLTENSTAM, KENNETH – STROUD, CHRISTOPHER 1991: *Språkbyte och språkbevarande. Om samiskan och andra minoritetsspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- HÖCKERSTEDT, LEIF 2000: *Fuskfinnar eller östsvenskar? En debattbok om finlandssvenskhet*. Helsingfors: Söderström.
- LANGE, ANDERS – WESTIN, CHARLES 1981: *Etnisk diskriminering och social identitet*. Stockholm: Liber.
- LANZA, ELIZABETH 1997: *Language mixing in infant bilingualism*. Oxford: Clarendon Press.
- LIEVEN, ELENA V. 1994: Crosslinguistic and crosscultural aspects of language addressed to children. – Clare Gallaway & Brian J. Richards (toim.), *Input and interaction in language acquisition* s. 56–73. Cambridge: Cambridge University Press.
- LOJANDER-VISAPÄÄ, CATHARINA 2001: *Med rätt att välja. Språkval och språkstrategier i*

- språkligt blandade hushåll i Helsingfors*. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland 630. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.
- OCHS, ELINOR – SCHIEFFELIN, BAMBI 1995: The impact of language socialization on grammatical development. – Paul Fletcher & Brian MacWhinney (toim.), *The handbook of child language* s. 73–94. Oxford: Basil Blackwell.
- ROMAINE, SUZANNE 1999: Bilingual language development. – Martyn Barrett (toim.), *The development of language* s. 251–257. Hove: Psychology Press.
- RONTU, HEIDI 2001: Åtta tvåspråkiga finsk-svenska barn i Åbo — en projektpresentation. – Marianne Nordman, Christer Laurén, Siv Björklund & Merja Koskela (toim.), *Svenskan i Finland* 6 s. 160–169. Vaasan yliopiston julkaisuja, selvityksiä ja raportteja 75. Vasa: Vasa Universitet.
- 2003a: Det tvåspråkiga barnets språkliga identitet — hemmets och familjens roll. – Irma Sorvali & Paula Rossi (toim.), *Svenskan i Finland 7. Föredrag vid sjunde sammankomsten för beskrivning av svenskan i Finland, Uleåborg 19–20 april 2002* s. 191–201. Acta Universitatis Ouluensis. Humaniora B 49. Oulu: University of Oulu.
- 2003b: Kodväxling hos en tvåspråkig tvååring. – Hanna Lehti-Eklund & Gunilla Harling-Kranck (toim.), *Folkmålsstudier* 42 s. 133–143. Helsingfors.
- SAUNDERS, GEORGE 1988: *Bilingual children: From birth to teens*. Clevedon: Multilingual Matters.
- SIRÉN, ULLA 1991: *Minority language transmission in early childhood: Parental intention and language use*. Studies in comparative and international education. Institute of International Education. Stockholm: Stockholm University.
- SNOW, CATHERINE E. 1995: Issues in the study of input: Finetuning, universality, individual and developmental differences and necessary causes. – Paul Fletcher & Brian MacWhinney (toim.), *The handbook of child language* s. 180–193. Oxford: Basil Blackwell.
- STÅHLBERG, KRISTER 1995: Den finlandssvenska identitetens variationer. – Krister Ståhlberg (toim.), *Finlandssvensk identitet och kultur* s. 25–76. Meddelanden från Ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi A: 441. Institutionen för offentlig förvaltning. Åbo: Åbo Akademi.
- TANDEFELT, MARIKA 1988: *Mellan två språk. En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland*. Studia Multiethnica Upsaliensis 3. Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala: Uppsala Universitet.
- 1995: *Finlands svenskar i det 20e seklet*. Finlandssvensk rapport nr 30. Helsingfors: Svenska Finlands folkting.
- VIRTA, ERKKI 1994: *Tvåspråkighet, tänkande och identitet*. Stockholm: Stockholms universitet.
- VYGOSTKY, LEV S. 1962: *Thought and language*. Eugenia Hanfman & Gertrude Vakar (toim. ja käänt.). Cambridge: M.I.T. Press.

BILINGUAL UPBRINGING IN A FINNO-SWEDISH CONTEXT

The article examines the linguistic environment of bilingual children growing up in families in which one parent's mother tongue is Finnish and the other's Finno-Swedish. The writer focuses on the role of each parent in the formation of language strategies used in the family and particularly with the child.

The parents' own linguistic and cultural identity and their attitude towards the other language and its speakers and towards bilingualism are important factors. These factors manifest themselves in each parent's daily language use within the family and in the language choices made with the child. The study material consists of parent-child conversations and parental interviews in eight families, each with one Finno-Swedish and one Finnish-speaking parent, in the city of Turku. When speaking with their children, the parents in the study tried to adhere to their own mother tongue. It was found that the families either used Finnish and Finno-Swedish in about equal measure or used Finno-Swedish slightly more than Finnish. Both languages were valued and the attitude towards each language community was positive, even to the extent that the enthusiasm of some Finnish-speaking parents led to an imbalance within the family in favour of Finno-Swedish. In the child's language development this was seen as a greater readiness to use, and more active use of, Finno-Swedish, not only with the Finno-Swedish-speaking but also the Finnish-speaking parent.

To illustrate the dominance of Finno-Swedish, the writer looks more closely at the conversations between a daughter and her Finnish-speaking mother, particularly the code-switching situations. The only family member with whom the daughter spoke Finnish was her mother, and it was also possible to speak Finno-Swedish with her mother. The language strategies followed by the mother when her daughter switched to Finno-Swedish did not demand any further Finnish from the daughter and did not steer the conversational context in a more monolingualistic (i.e. Finnish) direction. On the basis of the strategies used by the mother in these code-switching situations, it can be said that the dominance of Finno-Swedish in this particular child's home is both a quantitative dominance and partially also a dominance in terms of language strategy. ■

Kirjoittajan yhteystiedot (address):

Institutionen för språk och kultur / svenska

Åbo Akademi

20500 Åbo

Sähköposti: *hrontu@abo.fi*